

MAGYAR JUHÁSZAT

ÉS KECSKETENYÉSZTÉS

Szerkeszti
a szerkesztőbizottság

24. évfolyam
2015/12

KUKOVICS SÁNDOR

Az önrész lehetséges előteremtése
és a Takarékbank Zrt.

..... II

KUKOVICS SÁNDOR – NAGY ATTILA – JÁVOR BENCE

Az átértékelt EU-s juhszektor

..... III–VIII

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI: **Bátor Árpád**, A JUH TERMÉKTANÁCS ELNÖKE, **Dr. Jávor András**, EGYETEMI TANÁR, ELNÖKSÉGI TAG,
Dr. Kukovics Sándor, ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ, JUH TERMÉKTANÁCS
Dr. Békési Gyula, **Dr. Mucsi Imre**, EGYETEMI TANÁR, • Szerkesztette: **Avar László**

Az önrész lehetséges előteremtése és a Takarékbank Zrt.

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) ernyője alatt a juh- és kecskeágazatot képviselő szervezetek az elmúlt egy év folyamán közösen kidolgozták a juh- és kecskeágazat fejlesztési stratégiáját, amit a NAK a kidolgozók képviselőiben megvalósításra javasolva benyújtott Földművelésügyi Minisztériumnak. A kidolgozó szervezetek képviselői azzal a kéréssel és javaslattal fordultak az agrár-vidékfejlesztési állami ti. pályázatokhoz, hogy a két ágazat szereplői részére elkülönített pályázati keretet határozzanak meg. Az állami ti. pályázat a kérést indokoltnak tekintette, és elfogadta azzal, hogy az egyes ágazatok részére külön-külön keretet határoz meg a pályázat kiírásakor.

A juh- és kecsketartók számára a legtöbb esetben gondot jelent a pályázati lehetőségek kihasználásához szükséges önrész előteremtése és felmutatása. Ezért a Juh Termék Tanács azzal a kérdéssel fordult a Takarékbank Zrt.-hez, hogy a legnagyobb hálózattal rendelkező vidéki takarékszövetkezetek hogyan tudnak segítséget nyújtani a termelő tagjaiknak a szükséges önrész finanszírozásában. A kérdésekre a Takarékbank Zrt. nevében Fórián Zoltán vezető agrárszakértő válaszolt.

♦ Hogyan készülnek a takarékok a Vidékfejlesztési Program (VP) pályázati dömpingjére?

– Az EU által elfogadott magyar VP első sorban a mikro-, kis- és középvállalkozások támogatásával a munkaerőigényes ágazatok (állattenyésztés, kertészet, élelmiszer-feldolgozás) beruházásaira helyezi a hangsúlyt, valamint a környezeti változásokhoz való alkalmazkodást segíti.

A takarékszövetkezeti integráció éppen ezekben a vállalkozásméretekben finanszírozza a legtöbb mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalkozást. Az integráció keretében felmérjük az ügyfelek pályázati elképzeléseit, és segítjük azok megvalósítását. A pályázati finanszírozást nem önmagában, hanem a komplex ügyfélkapcsolat-tartási rendszer elemeként tekintjük.

A mai magyar agrárgazdálkodónak – mérettől függetlenül – számos képességgel kell rendelkeznie, amire korábban kevésbé volt szüksége (cégvezetés, számvitel, finanszírozás, humán erőforrás-kezelés, piaci ismeret, értékesítés, adószakértés, pályázati és támogatási rendszerek, szakigazgatás, számítástechnika, és befektetés) a saját szakmája mellett. A takarékszövetkezetek ezek közül számos kérdésben stratégiai partnerei kívánnak lenni ügyfeleinknek.

♦ Mennyire fontos a takarékok számára a juh- és kecskeszektor? Mit tudnak tenni azért, hogy sikeresebben pályázzanak, működjenek?

– A VP-ben külön borítékot kaptak a juh- és kecsketartók (s az erre vonatkozó pályázat még decemberben meg is jelenik), ami hatalmas lehetőség a fejlesztéseik felgyorsítására. A takarékok mindegyike bármikor képes e források biztosítására, hitelek nyújtására. Ezzel együtt éppen a napokban alakítunk ki egy központi pályázati terméket is. Ismerjük a számunkra nagyon is fontos juhászok és kecsketartók piaci lehetőségeit, beruházási igényeit, ezért nyugodtan állíthatom, hogy a takarékok felkészültek az igényeik fogadására.

Emellett a többi, a mezőgazdasági termelők számára kifejlesztett termékünk is a juh- és kecsketartók rendelkezésére áll. Ilyen például a Takarékbank Gazdahitel – Gazdakártya, amely az agrárágazatban működő, valamint a vidékfejlesztéshez kapcsolódó tevékenységet végző ügyfelek likviditási gondjainak megoldására, forgóeszközök és beruházásai finanszírozására egyaránt megoldást nyújt. A hitelkonstrukcióhoz az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány legfeljebb 80 százalékos készpénzes kezessége kapcsolódik, kedvezményes kezességi díjjal.

A hitel könnyebb felhasználása céljából Takarékbank Gazdakártya néven MasterCard® Electronic Business típusú bankkártyát is kap az ügyfél, amellyel rugalmasan fizethet, illetve készpénzt vehet fel a Takarékbank Integráció több mint ezer, és a többi bank sok ezer készpénzkiadó automatájából. A Takarékbank Gazdahitel keretösszege 1.000.000 forinttól 25.000.000 forintig terjedhet, futamideje 91 naptól 3 évig tarthat.

E termék kedvezményes változata a Takarékbank Gazdahitel – Gazdakártya Plusz, amit a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) tagjai 1% kamatkedvezménnyel igényelhetnek. Ha az ügyfél a SAPS területalapú támogatás előfinanszírozását is a hitelintézetnél veszi igénybe, a kezelési költséget teljes egészében elengedjük!

A NAK-tagok számára fejlesztettük ki a Takarékbank Gazda Számlacsomagot. Igénybe vétele esetén rugalmasan alkalmazkodhatnak a mai üzleti viszonyokhoz, és kihasználhatják az internetes bankolás kényelmét is.

Míndezzen felül a Juh Termék Tanácsal megkötendő együttműködési megállapodással a tagjai számára minél kedvezményesebb lehetőséget kívánunk ajánlani!

♦ Mennyire lehet kihasználni a Takarékbank és a takarékszövetkezetek közötti integrációt?

– Az integrációval gyors ütemben javul a takarékszövetkezetek együttműködése, s 1500 kirendeltséggel létrejött az ország legnagyobb pénzügyi intézménye. Szeptember óta az ország második legnagyobb mérlegfőösszegű bankcsoportjának számító integráció méretéből adódó előnyök is az ügyfelek jobb kiszolgálását célozzák.

2014 decemberében a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete, a Takarékbank és az akkori 115 szövetkezeti hitelintézet belépésével teljes körűen kiépült a takarékszövetkezetek garancia-közössége. Ennek révén a takarékszövetkezetekben elhelyezett megtakarításokat az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) mellett már a takarékszövetkezetek saját tőkefedezeti alapja is védi. Ezzel az egyik legbiztonságosabb hazai pénzügyi hálózattá váltak a takarékszövetkezetek.

A takarékszövetkezetek hagyományosan erősek a mezőgazdaság finanszírozásában, és hosszú évtizedek óta csaknem minden településen jelen vannak. A szoros stratégiai partnerség erősítése céljából létrehozták a Takarékbank Agrárközpontot, amelynek egyik legfontosabb feladata az agrárium helyzetének, piacainak, kilátásainak elemzése, ügyfeleink stratégiai döntéseinek támogatása, a finanszírozás mellett.

Dr. Kukovics Sándor

FIGYELEM!

A Juh Termék Tanács és a Takarékbank Zrt. közötti megállapodás szerint a Juh Termék Tanács lehetősége és feladata az, hogy összegyűjtse a támogatási önrész előfinanszírozását kérő tagjainak jelentkezéseit, és azokat a kedvezményes hitel konstrukció igénybe vételéhez szükséges listán átadja a Takarékbank Zrt.-nek!

Ennek megfelelően kérjük azon juh- és kecsketartókat, akik igénybe kívánják venni a hamarosan megjelenő támogatási címszó kihasználásához szükséges önrész biztosításához szükséges forrás fenti lehetőségét, jelentkezzenek a Juh Termék Tanácsnál e-mailben (juhtermek@upcmail.hu) vagy levélben (8100 Várpalota, Veszprémi út 7.) vagy faxon (06-88-592-881)! További információk kérhetők telefonon is a Juh Termék Tanács ügyvezető igazgatójától (Dr. Kukovics Sándor; +36-30-636-9802)!

Az átértékelt EU-s juhszektor

A COPA Juh Munkacsoport elnökségének megválasztását követően az EU mezőgazdasági biztosi hivatal kabinetje bemutatkozó látogatásra hívta meg az új elnökséget (*Charles Sercombe*, elnök (UK), *Michèle Boudoin*, elnökhelyettes (FR), *Dr. Kukovics Sándor*, elnökhelyettes (HU)). Az elnökség tagjai bemutatták a COPA-COGECA-nak az ágazat gondjait összefoglaló legfrissebb elemzését. E tárgyaláson (2015. július 17.) szóba került az EU Parlament 2008. július 19-i határozata a juh- és kecskeágazat jövőjéről. E határozatba Dr. Kukovics Sándor javaslatára került bele az EU promóciós társfinanszírozásának növelése és a direkt támogatás visszavezetése, amelyek már a megvalósulás stádiumába léptek, igaz, 7 év után. A megbeszélés azzal zárult, hogy el kell indítani az ágazat helyzetének ismételt elemzését, és helyzetbe kell hozni a szektort, hogy növelhető legyen versenyképessége az EU belső piacán és a harmadik országok piacain, és jobb legyen a gazdasági helyzete.

Phil Hogan, EU mezőgazdasági biztos 2015 nyár végén olyan munkabizottság felállításáról döntött, amit a DG AGRI szervezett meg a leginkább érintett 13 tagállam és szervezetek részvételével. E munkabizottságba (Reflection Group on Sheep) *Nagy Attila* osztályvezető (FM Agrárpiaci Főosztály) és *Dr. Kukovics Sándor* (ügyvezető, Juh Termék Tanács, és alelnök, COPA-COGECA Working Party on Sheep) kapott meghívást Magyarországról. Ennek a munkabizottságnak 2015. november 12-én volt az első ülése, amikor a termelési és a piaci helyzetet értékelték a résztvevők, 4 bevezető előadást követően. Tekintettel arra, hogy az előadások anyagai sokkal több információt számunkra nem adtak, mint amelyeket a *Magyar Juhász és Kecsketenyésztés című havilap 2015. júniusi és novemberi számaiban* összefoglaltunk a termelésről, a fogyasztásról, az ár alakulásáról, valamint a piac folyamatairól, ezért inkább azokat az ismereteket emeltük ki belőlük, amelyek újabbnak és meggondolandónak tekinthetők számunkra is.

„Az EU juhszektora – egy globális játékos” címmel *Marie Carlier* és *Philippe Chotteau* (GEB – Institut de l'Élevage, Franciaország) által bemutatott elemzésben összefoglalták az ágazat fő jellemzőit.

Jelenleg a legtöbb juhot az alábbi országokban tartják, csökkenő sorrendben: Kína; EU-28; Ausztrália, India, Szudán stb. Amennyiben az 1990 és a 2013 közötti időszakot tekintjük, akkor a következőket állapíthatjuk meg. Ezen időszak alatt az amerikai kontinensen csaknem egyötödével esett a juhlétszám; az EU-28-at vizsgálva a csökkenés meghaladja a 30%-ot; az egyéb európai országokban a juhlétszám csaknem egyötödére zuhant vissza. Afrikában a juhlét-

Húsfélésegek	1984	1994	2004	2014	2024
Hal és halászati termékek	10	18	29	39	45
Baromfi (vte)*	1	3	7	13	17
Marhahús (vte)*	3	5	8	11	13
Tej és tejtermékek	1	2	6	8	10
Sertéshús (vte)*	1	2	5	8	9
Juhhús (vte)*	1	1	1	1	2

*vágott test egyenértékben
Forrás: FAO-OECD Agricultural Outlook 2015–2024

szám csaknem megduplázódott; Kína állománya csaknem 300%-kal emelkedett; egyéb ázsiai területen több mint 30%-kal nőtt a juhlétszám; ugyanakkor Óceánia (Ausztrália + Új-Zéland) állománya több mint 5%-kal csökkent.

A világpiacot azonban folyamatosan Óceánia uralja juhhúsexportjával, a legtöbbet Kínába, az EU-28-ba, közel-keleti országokba, az USA-ba szállítanak. Kisebb mennyiség jut el tőlük Dél-Ázsiába, Japánba, Afrikába és Oroszországba. Az EU-28-ba Dél-Amerikából kisebb juhhús mennyiség érkezik, és a kínai és hongkongi piacon az EU-28 és a dél-amerikai áru ugyancsak jelen van. Erre a folyamatra erős negatív hatással lett Kína importjának 2015. évi visszaesése. Új-Zéland termeléséből ennek következtében több jutott az EU piacára, éppen a legkényesebb tavaszi hónapokban. A következő 10 évben az export mennyisége tovább emelkedik.

Az EU-28 juhhús-exporttevékenysége messze elmarad az előző két ország teljesítményétől. A legfőbb élőjuhexportáló tagállamok közül Románia szállítja a meghatározó mennyiséget Líbiába és Jordániába, s Spanyolország a második legnagyobb beszállító a fenti afrikai államot tekintve. Francia, spanyol és szlovén export érkezik még Libanonba, de az előbbiektől messze elmaradó mennyiségben.

Az EU belső piacán Magyarország a legnagyobb beszállító (Olaszországba). E mennyiség kb. fele jut Franciaországból a spanyol piacra. Ehhez hasonló nagyságú Románia exportja az olasz, a bolgár és a görög piacot illetően. A Spanyolországba irányuló francia export felével egyezik meg a francia piacra érkező spanyol kivittel. Ez utóbbi nagyságrendjével megegyező a francia kivétel Olaszországba, és az észak-ír kivétel Írországra.

Az EU-n belül Franciaország a legnagyobb importőr, amelynek értékétől alig marad el az Egyesült Királyság (EK) adata, jöhet az Óceániából származó import döntő hányada az EK-ba érkezik. (Az EU importra és exportra vonatkozó pontos adatait a fent jelzett májusi és novemberi cikkekben bemutattuk.)

Az 1. táblázatban bemutatott adatok szerint a világ húsfogyasztásának meghatározó hányada hal és halászati termék, és a juhhús csak minimális szerepet tölt be. A fogyasztási adatok hatalmas arányban nőttek az utóbbi 30 évben, és a következő 10 évben a halászati termékek aránya még nagyobbra várható.

Az adatokból egyértelműen látható, hogy a világ húsfogyasztás iránti igénye rohamosan emelkedik, viszont azon belül a juhhús iránti kereslet – bár megduplázódik – mégsem kerül a meghatározó kategóriába.

A világ egy főre vetített éves húsfogyasztásán (2004-ben 30,3; 2014-ben 34,2; és 2024-ben 35,5 kg) belül a sertés és a baromfihús a meghatározó. Ezen belül az egy főre jutó juhhúsfogyasztás 1,6, 1,7 és 1,9 kg értéket képvisel.

Az EU-helyzet

Az EU-tagállamok közül az északiakra alapvetően a juhhústermelés (UK, DE, IE, SV, HU, CR), míg a déliekre (RO, GR, IT, BG, SL) inkább a tejtermelési hasznosítás a jellemző. A francia állomány egyharmada, a spanyol és portugál állomány egy-egy negyede tartozik a tejtermelésbe. Ezzel szemben az olasz állomány negyede, a horvát juhok kétharmada, a román állomány 10%-a, a görög és bolgár juhok 5–6%-a, és a szlovák juhok egy-harmada sorolható a hústermelési hasznosításba. Az EU legnagyobb anyajuh állományával a következő tagállamok rendelkeztek 2014-ben (millió egyed): UK – 14,8; SP – 11,7; RO – 8,1; GR – 6,6; IT – 6,2; FR – 5,5; IE – 2,4; PT – 1,6; BG – 1,2; DE – 1,1; HU – 0,9; NL – 0,6; CR – 0,5; SL – 0,3; SV – 0,3; és CY – 0,2.

Az adatok is alátámasztják, hogy juhot alapvetően a leghátrányosabb területeken tartanak. Az EU juhállomány-csökkenését leginkább a 2001-es (UK) száj- és körömfájásjárvány, a kényelv-kitörések, valamint a száraz évek befolyásolták. Strukturális változást okozó tényezők közé a szektor alacsony jövedelmezősége, a juhászban dolgozók korosodása és a megújítás nehéz

lehetősége, a földért, más ágazatokkal vívott verseny, a 2006-tól bevezetett SPS támogatási rendszer, valamint az EU szabályainak növekvő száma.

Az EU-28 az 1990-es létszám 68%-át érte el 2014-ben. A fő juhtartó tagállamok közül ezen időszak alatt az ír juhállomány 55%-ra, a francia 65%-ra, a spanyol 67%-ra, a brit 72%-ra, az olasz 77%-ra, a görög komoly hullámlás után 95%-ra zuhant vissza. Ezzel szemben a román juhállomány a kétezres évek eleji 64%-ra való esését követően megközelítette a 90%-ot.

Az EU teljes belső termelése és fogyasztása közötti, importból fedezett hiány a 270 ezer tonna feletti értékről csaknem 100 ezer tonnát csökkent az utóbbi évtizedben. Érdekes módon, ez a hiány a belső termelés zuhanása és a belső fogyasztás csökkenése miatt alakult ki. A főbb juhfogyasztó országok közül a német adat 1 kg-ról 0,8 kg-ra csökkent az utóbbi (2004–2014) tíz évben. Az olasz fogyasztás 1,4-ről 0,9 kg-ra csökkent ezen időszak alatt. A spanyol érték 5,2-ről 1,9 kg-ra zuhant vissza. Az ír fogyasztás a 2011-es 2 kg-ról 4,1 kg-ra emelkedett vissza. A francia fogyasztás 3,8-ről 2,7 kg-ra, a brit adat 6,1 kg-ról 5,5 kg-ra,

és a görög fogyasztás 8,7 kg-ról 5,7 kg-ra csökkent vissza.

E jelenség mögött a forráshiány és a fogyasztók olcsóbb húsok felé fordulása, valamint a juh és bányahús elkészítési ismeretének, valamint a húsfeleségek alapvető ismeretének hiánya fedezhető fel. Például a francia háztartások juhfűsvásárlásra kiadott pénzüssége 2010-től évente csökkent: 2011-ben -6%; 2012-ben -2%; 2013-ban -3%; 2014-ben -6%. 2015 első 9 hónapjában a visszaesés elérte a 9%-ot. Ezzel együtt a francia piacon messze a legdrágább a juhfűs felvásárlási és fogyasztói ára a legmagasabb.

A juhfűsárak meglehetősen erős hullámlás ellenére emelkedtek az elmúlt 10 évben (a részleteket lásd a Magyar Juhászati és Kecskenyésztés 2015. novemberi lapszámban). Ezzel párhuzamosan a termelési költségek magasak maradtak. Különösen a vásárolt takarmányok és az energiaárak emelkedése haladta meg a húsárak emelkedését.

A juhfűsági ágazat meglehetősen munkaerőigényes ágazat. Az elemzés szerint a francia juhfűsági ágazat 5,5 milliós anyajuhállománya 21.000 teljes munkaidőben foglal-

koztatott munkaerőt igényel, emellett 13.300 részmunkaidőben foglalkoztatott személyt köt le – teljes munkaidőben foglalkoztatott munkaerőre kalkulálva. Emellett a juhtejágazatban 10.100 fő a teljes napi foglalkoztatási egyenértékben kalkulált munkaerőigény, amely mintegy 1,4–1,5 millió anyajuhot „szolgál ki”. Mindezen felül a juhfűsági ágazatban teljes munkaidőben foglalkoztatott munkaerő-egyenérték egyéb foglalkoztatási ágazatokban 0,63 teljes foglalkoztatásban alkalmazott munkaerő-egyenértékű további foglalkoztatást igényel, illetve tesz lehetővé.

A francia szerzők eltérő országok különböző méretű juhfűségeinek főbb gazdasági költségadatait vetették össze az 1. ábrán. Az adatok azt jelzik, hogy a spanyol és francia költségek jelentős hányadban meghaladják a brit és az ír adatokat.

A fenti gazdaságok költség-bevétel adatait a 2. ábrán követhetjük nyomon. Látható, hogy a legkedvezőbb eredményt a 750 egyed tartó francia és a 230 egyed tartó ír juhfűségei eredményezték a legkedvezőbb. A 3. ábra adataiból az is következik, hogy messze a spanyol költségek a legmagasabbak, és az új-zélandi, valamint az ausztrál költségek az EU-tagállamok szintjének töredékét teszik ki.

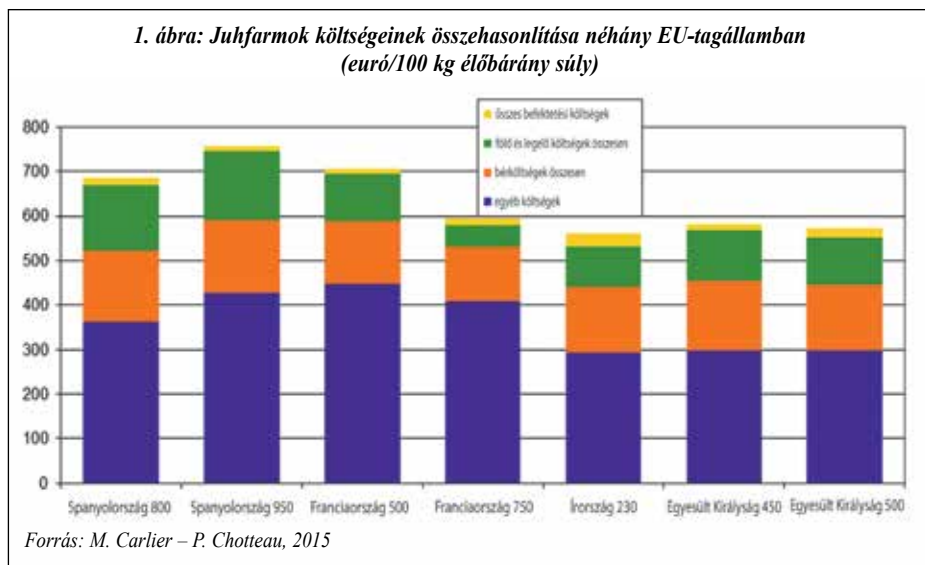
A 4. ábrán a specializált juhfűségek és egyéb gazdaságok bevételi arányainak különbségei követhetők nyomon. A spanyol, görög, portugál és román gazdaságok esetében a juhfűségi egységnyi munkaerőre vetített bevétele érdemben meghaladja az egyéb gazdaságok eredményét. A többiek – főleg a brit, a francia és a német – esetében az egyéb farmok bevétele messze meghaladja a juhfűségek adatát. Magyarország, Írország, Olaszország és az EU-28 szintjén az egyéb gazdaságok többlete kisebb arányú.

Az ágazatot a napjaink nemzetközi gazdaságában meglévő bizonytalanság is befolyásolja. Ezek közül az üzemanyag- és az energiaárak, a migráció, valamint a betegségitörések a legfontosabbak, de ide tartoznak a devizaárfolyamok (€/NZ\$, AU\$, GBL) közötti gazdasági változásai is.

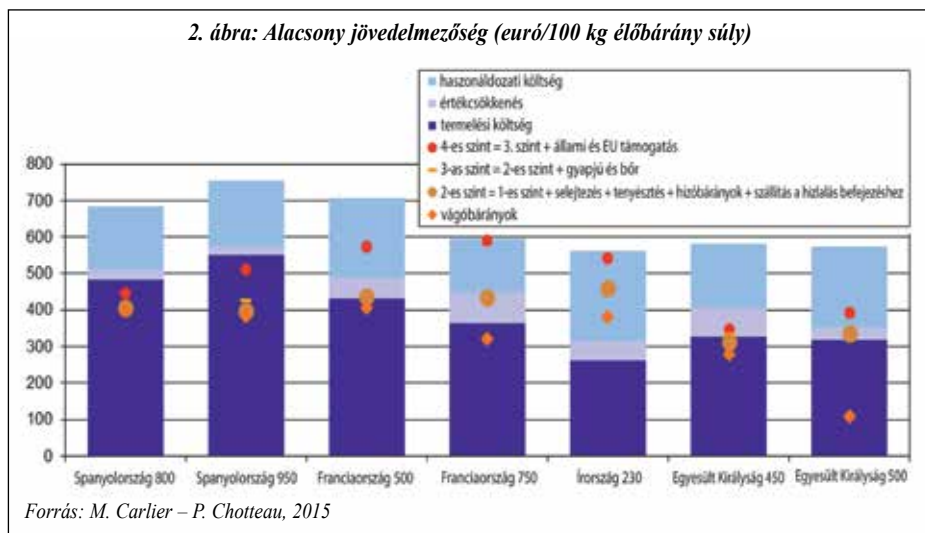
Az EU juhfűsfogyasztás-csökkenését számos tényező befolyásolja:

- a fogyasztás erősen függ a juhfűs elérhetőségétől,
- a juhfűs kiskereskedelmi ára folyamatosan emelkedik,
- a krízis elhúzódása,
- a juhfűsfogyasztók korának fokozatos növekedése és a fiatal fogyasztók hiánya,
- a juhfűsismeret hiánya (sokan zsíros húsnak tartják, feldolgozása során sok veszteségről hallottak, meg bonyolult az elkészítése),
- az erősödő hús-ellenes kampány: a vörös húst összekapcsolják a rák- és a szívbetegségekkel, az elhízással, (ezek megalapozottsága elég kérdéses);
- erre az utóbbi folyamatra „rútltek” ismerethiánnyal küzdő környezetvédők és állatvédők.

1. ábra: Juhfarmok költségeinek összehasonlítása néhány EU-tagállamban (euró/100 kg élőbárány súly)

2. ábra: Alacsony jövedelmezőség (euró/100 kg élőbárány súly)

Mindezekon felül a világ juhhús iránti igénye rohamosan emelkedik. Még akkor is igaz az ágazat termékei iránti keresletemelkedés, ha a börpiac jelenleg gyengélkedik. A juhászat hatalmas versenyben van más ágazatokkal a húspiacon (lévén a legdrágább húsféle), de egyéb ágazatokkal meglévő versenye jól követhető (pl. az új-zélandi tehéntejágazat kihívásaival vívott verseny).

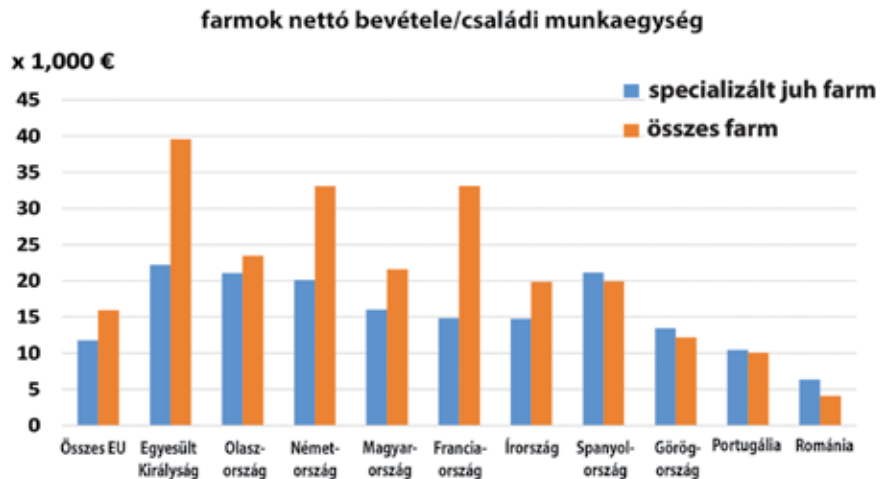
Az EU juhszektorának a fentiekkel együtt sokkal jobb és hatékonyabb szervezetségre lenne szüksége ahhoz, hogy stimulálja az innovációt a farmok szintjén, a vágóhidakon és a marketingben.

A skót Land Economy, Environment and Society Research Group (Termőföld-ökonómiai, Környezetvédelmi és Társadalmi Kutatócsoport) képviselője Steven Thomson foglalta össze az „EU juhszektora előtt álló lehetőségeket és a kihívásokat”. Előadásának bizonyos hányadában más nézőpontból kiindulva ugyancsak érintette az előző előadásban megfogalmazott termelési, import- és export-, valamint fogyasztási kérdéseket is, amelyek ismétlésétől itt eltekintünk.

Megállapította, hogy az EU juhlétszámának csökkenését alapvetően a fő termelő tagállamokban zajló folyamatok összegződésének kell tekinteni. Külön kihangsúlyozta az 1999 és 2014 közötti legnagyobb változásokat. Ezen időszakban a legtöbb ilyen országban csökkent a létszám (pl. Írország -42%; Spanyolország -39%; Portugália -34%; Egyesült Királyság /EK/ -28%; Franciaország -26%; Olaszország -25%), de két tagállamban (Románia +32%; Görögország +1%) növekedést regisztráltak. A változásokkal együtt az EU-ban továbbra is az EK és Spanyolország a meghatározó termelő.

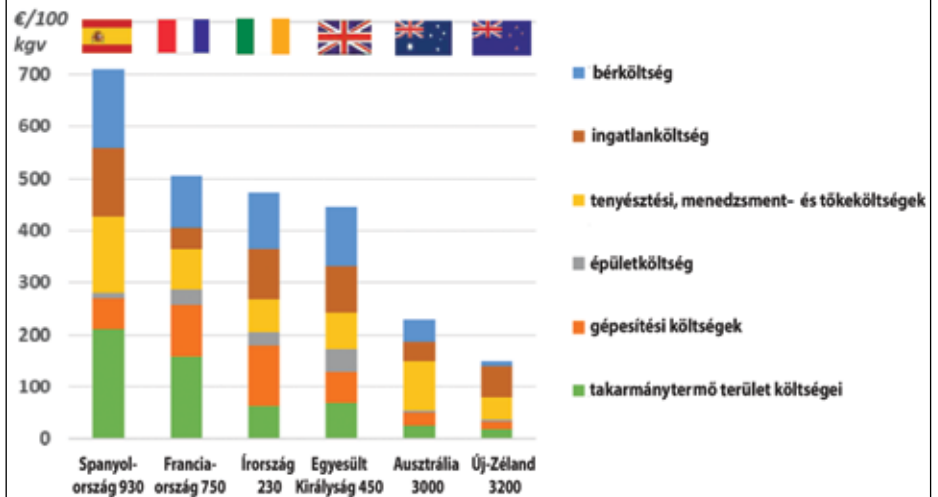
A létszámcsökkenés mögött Franciaország esetében például az is megtalálható, hogy az oda beszállítók sokkal alacsonyabb költségszinten „működnek”, mint a helyi termelők. A teljes EU-létszám-visszafejlődés mögött – nem meglepően – a direkt támogatások és az LHH területek támogatásának megszüntetése, illetve visszafejlesztése áll meghatározó okként. Természetesen az ökonómiai helyzet negatív tendenciája is negatív hatást gyakorolt a fogyasztásra, így a keres-

3. ábra: A juhfarmbevételek elmaradnak más mezőgazdasági ágazatok értékeitől (2012)

Forrás: FADN idézte: M. Carlier – P. Chotteau, 2015

4. ábra: Az óceániai juhtartás költségei sokkal alacsonyabbak

Forrás: Agri benchmark Campagne 2013 idézte: M. Carlier – P. Chotteau, 2015

letre – ami mögött a nagyarányú spanyol munkanélküliség ugyancsak felfedezhető.

Ugyanakkor ki kell hangsúlyozni azt is, hogy a juhhús/bárányszűcs messze a legdrágább húsféleség a fogyasztók számára – még akkor is ha az egyik legegészségesebb. A sertéshús és a baromfiús a bárányszűcs árának kis hányadért megvásárolható, míg

árát tekintve a marhahús áll a második legmagasabb helyen.

Amennyiben az egyes húsfélékre költött összegek nagyságát vizsgáljuk, a 2000–2013 közötti periódusban a baromfiúsra költött összeg 174%-ra emelkedett. Emellett a sertéshúsra és marhahúsra költött összeg 126-, illetve 122 %-ra nőtt. Ezzel szemben a juh/bárányszűcsra fordított összeg ezen időszak alatt 78%-ra zuhant vissza. Az EU teljes húsköltségi fogyasztói indexe 130,5%-ra emelkedett.

A közvetlen támogatás elvétele utáni skóciai állapotokat értékelve a struktúra megváltozásáról számolt be. A 2004 és 2011 közötti anyajuhindex 83%-ra, a bárányszűcsindex pedig 87%-ra esett vissza. A farmméretek és azok eloszlása sok hasonlóságot mutat a magyarországi számokkal. Skóciában 2011-ben 12.156 juhászatban 2.641.664 anyajuhot tartottak (2. táblázat).

A közvetlen támogatás elvesztése a gazdaságok ésszerűsítésére készítette a juhtartókat, ami a juhászok számában, a képzésben és a „magányos” munkaerő foglalkoztatás-

2. táblázat: A skót juhágazat struktúrája 2011-ben

Méret kategóriák	Üzemszám		Anyajuhlétszám	
	Létszám	%	Létszám	%
<20	2 915	24	27 488	1
20–50	2 440	20	77 287	3
50–100	1 676	14	119 208	5
100–250	2 044	17	332 571	13
250–500	1 456	12	522 528	20
500–1 000	1 090	9	761 035	29
>1 000	530	4	800 572	30
Összesen:	12 156	100	2 641 664	100

(Forrás: Thomson, 2015 nyomán)

ban mutatkozott meg, első lépésben. Az egyes eltérő környezetben működő juhászatok jövedelmezőségében hatalmas hullámzások következtek be a 2002 és 2013 közötti időszakban. Az LHH hegyi legelőkön a ráfizetés folyamatos volt, jóllehet a mértéke hullámzott, 2013-as szintje -23 GB£/anyajuh. A felföldi LHH-területeken inkább pozitív volt a mérleg, de az évek közötti ingadozások szélsőértékei -16 és +30 £ között ingadoztak, a 2013-as érték -4£/anyajuh volt. Az alföldi tenyészetekben a 2005-ös mélypontot (-10£/anyajuh) követően az érték folyamatosan a pozitív tartományban volt, jóllehet jelentős évenkénti eltéréssel, a 2013-as érték 26£/anyajuh szinten volt. A bárányhizláló gazdaságokban a bárányonkénti bevétel 2007 és 2011 között a 0 és 9£ között változott, majd a 2012-es visszaesést (-4£/bárány) követően 2013-ban ismét a pozitív (+4£/bárány) tartományba került. Természetesen az alkalmazott munkaerő függvényében a farmok között meglehetősen nagy eltérések is előfordultak.

Arra a kérdésre, hogy az egyedalapú támogatás eredendően rossz volt-e, nehéz válaszolni. A farmerek ártartók voltak, akik alacsony jövedelmezőségi szinten működ-

tek. E támogatás elvesztése innovációra és a piacra figyelésre készítette a juhászokat. Megváltozott a fajtaösszetétel – sokkal nagyobb arányú lett a keresztezett egyedek alkalmazása a termelésben. Visszaesett a magashégyi legeltetés. Nagyobb figyelmet fordítottak a betegségmegelőzésre, a becsült tenyészérték alkalmazására a tenyésztésben, a kezelési rendszerekre, a gyepterületek menedzselésére, a téli takarmányozási költségekre (téli legelők alkalmazása), valamint a marketingre.

A 2015-től újra bevezetett közvetlen támogatás pozitív hatású lehet a gazdaságra. Ennek összege EU-tagállamonként változó (ezek részleteit e lap 2015. augusztusi számában ismertettük). A támogatás összege

Angliában az R1&R2-es területeken 244€, míg az R2-as mocsaras területeken 70€/anyajuh. Skóciában az R1-es területeken a támogatás 220€, az R2-es sovány területeken 35€, az R3-as sovány területeken 10 €/anyajuh, plusz 100 € / növendék jerke.

Az minden juhászat feladata, hogy javítsa az általa alkalmazott szelekciót a vágóállat előállításban. Az eltérő piacok más-más minőséget igényelnek, s ezért a termelőnek több mint szükséges tudnia, mely piacra szánja áruját, s javítani szükséges a testalkulási értéken (E, R, U irányába), valamint a faggyúfedettségi értéken (a 3H érték alá).

Az előző és a mostani bárány szezon értékeit összehasonlítva megállapíthatók, hogy javult az S/EUROP minősítés értéke. A bárány vágott testek 58,7%-a tartozott az E, R vagy U kategóriába (1, 2 vagy 3L faggyú borítottsággal), 25,9%-a bizonyult túl zsírosnak (3H és afeletti faggyú borítottság), és 15,4%-a minősült gyengének (O vagy az alatti kategóriájának).

A piaci igényt és ehhez a termelési szükségletet befolyásolja a hús kiskereskedelmi ára, és az, hogy ennek mekkora hányada marad a termelőnél. 2007 és 2015 júliusa között 5,7-ről 8 £/kg-ra emelkedett a juhhús

kiskereskedelmi ára. Ezen időszak alatt 2,4-ről 3,4 £/kg-ra emelkedett a felvásárlási ár, ugyanakkor a kiskereskedelmi ár termelőnél megmaradó hányada 2010-től csökkenő tendenciát követett, és 2015 júliusában 43,5%-ot tett ki.

A tipikusnak minősített juhászat átlagos adatait az alábbiak szerint határozta meg az előadó: az átlagos nyájméret 450 anyajuh; állatsűrűség 1,72 NE/ha; élve született bárányok száma 156/100 fedezett anyajuh; bárányelhullás 16/100 fedezett anyajuh; hasznosult szaporulat (vágóra eladva + tenyészutánpótlás) 140/100 fedezett anyajuh; átlagos bárány vágott testsúly 19,2 kg; anyajuhonként értékesített bárányhús 28,0 kg; a prémium minőséget (E,U,R)

elérő vágott testek aránya 85%; a prémium faggyúfedettséget (2, 3L) elérő vágott testek aránya 78%; átlagos bárányvágási kor 150 nap; anyajuh tenyésztésben maradási kor 3,5 év; anyajuhkiesés-elhullás 3%. (Ezen adatokat a hazai értékekhez hasonlítva elég sok végiggondolnivalója van az ágazat szereplőinek!)

Az elvégzett elemzés szerint az utóbbi években teljes egészében átalakult a skót és az EU juhsektora. Az EU gazdasági visszaesése visszafogta az EU fogyasztási igényeit is. Kína és a Közel-Kelet erőteljesen növekvő piaccá vált az utóbbi években. A távolságok miatt kisebb lehetőség van a direkt értékesítésre. Felértékelődnek az úgynevezett „easy care” (könnyű kezelhetőségű és nagy hozamú) kategóriába tartozó juhajtók és genotípusok. Nagyobb hangsúlyt kap a gyephasznosítási menedzselés, amely javíthatja a munkaerő termelékenységét, az az alkalmazott technológia hatékonyságát. A technikai fejlesztési eredmények javuló felhasználása javíthatja az ágazat jövedelemtermelő képességét és a szektor jövőjét.

Kétféle juhászat vagy termelési mód különböztethető meg jelenleg:

a) Előre gondolkodó juhászatok

- a. minden technológia adta fejlesztési lehetőséget kihasznál;
- b. nem a fajtákat, hanem a termelés minőségi és mennyiségi fejlesztését befolyásoló gének alkalmazását helyezi előtérbe;
- c. kihasználja a genomika adta lehetőségeket;
- d. a húsminőségi tulajdonságok javításához igénybe veszi a CT- és ultrahangvizsgálati lehetőségeket;
- e. kihasználja az elektronikus egyedi azonosítás nyilvántartást megkönnyítő lehetőségeit, és drónokat alkalmaz az állományellenőrzésben (legelő);
- f. minden lehetőséget kihasználó precíziós gazdálkodást alkalmaz;
- g. megnöveli a gyephasznosítási szezon hosszát (programozott téli legelő);
- h. nemzetközi szinten is verseny- és innovációképes;
- i. professzionális tenyésztőszervezetek támogatják tevékenységét (minőség, hasznosult szaporulat);
- j. több juhot tartanak relatíve kevés juhászaton!

b) Hagyományos juhászatok

- a. a show az egyik meghatározó tartási indok;
- b. árverési piacokon értékesíti termékeit;
- c. nem piaci tulajdonságokon alapul a tevékenysége;
- d. sokkal inkább hobbitenyésztők;
- e. tradicionális életstílust követnek;
- f. sok juhtartó, de egyenként kevés juhot tartanak;
- g. működtetnek némi direkt marketinget (közvetlen farmértékesítés);
- h. jelentős hányadban organikus/biotermelés;

i. a látott kép alapján értékesítenek;
j. kizárólag legelőre alapozott tartást alkalmazzak.

A fogyasztáscsökkenés, az alacsony hatékonyság és szaporulat, valamint a növekvő termelési költségek együttesen egy kérdést tesznek meghatározóvá: hány bárányt kell eladni ahhoz, hogy a neked dolgozó juhászt ki tudd fizetni, és még neked is maradjon valami a megélhetéshez? E kérdés megválaszolásához, valamint a mögötte lévő gondok megoldásához a fejlesztésre, az innovációra és a támogatásra egyaránt szükség van. Az elmúlt években túl sok ráakadó költség „alakult ki” az EU-szabályozás következményeként – többek között –, így egyre kevesebb a munkaerő az ágazatban, inkább a család működteti a gazdaságot, viszont a gyenge hatékonyság és az alacsony profitszint miatt a fiatalok egyre kevésbé választják ezt a foglalkozást. Ennek megfelelően alapvető fontosságú az ágazat fejlesztése farm szinten, az innováció bevezetése a mindennapokba.

„Az innováció a juhszektorban – mit hozhat a jövő?” címmel egy nagyon is átgondolandó előadásra került sor egy brit munkacsoport képviselőjében (G. Simm, J. Conington, L. Bürger, N. Lambe, D. McCracken, M. Coffey – SRUC – Agriculture and Rural Research, Education and Consulting Organisation (Mezőgazdasági és

Vidékfejlesztési Kutató, Képző és Konzultációs Szervezet).

A juhszektornak számos kihívással kell szembenéznie, amelyek közül a legfontosabbak a következők:

- a piaci igények, orientáció, jutalmak és/vagy minőség miatti büntetések;
- a biológia, beleértve a tenyésztés és nevelés szezonálisát, valamint a szaporaságot;
- a nagy kiesések (bárány, anya);
- a nagyfokú változatosság, beleértve az extenzív termelési rendszerek alacsony fokú menedzsmenkontrollját;
- a termelés magas költségei.

A legfontosabb azonban a sertés- és baromfiágazatba befektetett 40 év genetikai fejlesztés, ami hatalmasra nagyította a nemkérődző fajok előnyeit. Egy 1957-ben tartott brojler csirke és egy 2001-re kifejlesztett genotípus mellhúsmérete közötti eltérés 8–9-szeres hústöbbletet jelent azonos elkezülségi korban.

Ennek vonzatai abban érhetők tetten, hogy a kérődzők esetében sokkal nagyobb az egy kg ehető fehérje előállításában a tenyészállatköltség hányada. Egy brit példán érzékeltetve 1 kg ehető baromfihús fehérjeelőállítási költségében (kb. 2,8£) 1,1£-ot jelent a tenyészállat költsége! A sertés esetében 3,85£ költségen belül 1,65£-ot tesz ki a tenyészállat költsége. A marhahúst vizsgálva a 6,7£ költségen belül a tenyészállat

költsége 3,8£. A bárányhús esetében a 7,8£ költségen belül a tenyészállat költsége 3,8£, ami messze a legmagasabb érték a többivel összehasonlítva, mindez 2013-as adatok szerint.

Az innováció célpontjai – a juhszektor esetében is – a következők lehetnek. Az alap a genetika, amit körülfont a takarmányozás. E kettő megvalósítását a kellő állategészségügyi és állatjóléti háttér segíti. Az előző háromnak keretet ad az alkalmazott termelési rendszer, és az egészet befolyásolja a piaci orientáció: mit, milyen minőségben és mennyiségben mikorra kell előállítani.

Ezek közül mindegyik szolgálja és segíti a minőségi fejlesztést, aminek legjobb kontrollja a juhhús esetében az S/EUROP minősítési rendszer alkalmazása, illetőleg az alkalmazás automatizálása, a szubjektív kikapcsolása a rendszerből egy műszer segítségével, amely mindig objektív eredményt ad. Ez objektívebb vágott test-minősítést és húsmínőség-értékelést tesz lehetővé, amelynek eredménye az erősebb piaci visszajelzés és jobb ár. Ezzel együtt a rendszer így nagy kereskedelmi adatbázist nyújt a genetikai értékeléshez és a rendszer további finomításához, ami javítja az ellátási láncot, és visszahat többet termékértékben a termelőnél.

A fejlesztés egyik lehetséges alapját jelenti (jelentheti) az elektronikus egyedi azonosítás megfelelő alkalmazása. Haszná-

latával – megfelelő kiegészítő eszközök bekapcsolásával – a mérések, mérlegelések, válogatások stb. munkaerő-szükséglete minimalizálható, biztossá tehető a nyomonkövethetőség. Pontosan meghatározható a menedzsmentben szükséges lépések sora, például a súlyváltozásból követhető a belső élősködők elleni védelem szükségessége (és csökkenthető a kórokozó-rezisztencia kialakulási esélye az adott állományban), a bárányok vágási súlyának elérése, az egyedi kezelések megléte, valamint a csoportos takarmányozás megfelelő szintje is.

A juh faj esetében a genetikai fejlesztés keretében fel kell frissíteni az 1990-es években kidolgozott objektív módszereket. Ultrahangos méréssel a zsírintes hús növekedési indexe és annak változása nyomon követhető. Ezekre épülve közösségi tenyésztési programok dolgozhatók ki és alkalmazhatók. A CT-vizsgálat nagyon pontos eredményt ad, de költséges megoldás. Ebben az esetben a kétlépéses szelekció költséghatékonyabb eredményt hoz. Új tulajdonságok is bevonhatók a minősítési és fejlesztési rendszerbe.

Egy érzékletes példával szemléltetve a fentieket, felhívta a figyelmet arra tényre, hogy a szükségesnél kevesebb tenyésztési program működik ma az EK-ban. Például a termék-előállításban alkalmazott, minősített tenyészértékkel bíró kosok aránya csak 20%-os! Ezzel szemben Új-Zélandon ez a 80%-ot is eléri, ami a piacainkra érkező vágott testek és a darabolt áru minőségében bekövetkezett változáson is követhető. A mesterséges termékenyítés alkalmazása az egyik meghatározó eszköz e helyzet gyors javításában. A szelekciós index – és az előbbi módszerek – alkalmazásával a suffolk fajtában például 1999 és 2007 között 330%-os javulást sikerült elérni, míg a sima kontroll alig 20%-ot, az ipari visszajelzésen alapuló fejlesztés pedig 70%-os fejlődést eredményezett, intenzív és extenzív termelési rendszerben egyaránt.

A genomikai szelekció nagyon ígéretes eszköz a tenyésztők számára. A megfelelő tulajdonságokat meghatározó gének és markerek megtalálása és szelekcióban való alkalmazása nagy mértékű fejlesztésgyorsítást eredményezhet. Az EK hegyi juhokra kidolgozott tenyésztési indexében például két célcsoport van, amelyeken belül az alábbi tulajdonságok a meghatározók:

- anyajuh-tulajdonságok
 - o felnőtt kori méret,
 - o tenyésztésben maradási idő,
 - o báránykiesés,
 - o bárányválasztás,
 - o anyai választási súly.
- báránytulajdonságok
 - o választási súly,
 - o vágott-test-súly,
 - o vágott-test-konformációs érték (EUROP),
 - o vágott-test-faggyúborítottsági osztály.

A magashegyi, bokros-bozótos részeket tarkított állandó gyepterületek múltjával és jelenével foglalkozott előadásában egy spanyol munkacsoport (K. Osoro, R. Celaya, A. Martínez, U. García, R. Rosa – Animal Production Systems – SERIDA), amelyben a juh húsgazat jelene és jövője mellett annak a természeti erőforrásokra (vegetáció) gyakorolt hatását elemezték.

A legelőterületek állatokkal való hasznosítása és karbantartása egyre kisebb arányú, ami részint az állatlétszám-csökkenés, részint pedig bizonyos életforma és kulturá-

lis örökség visszaszorulásának következménye. Az EU-28-ak mezőgazdaságilag hasznosított területének 34,8%-a állandó gyepterület kategóriába tartozik, ami 60.840.280 hektár területet jelent. E terület állatlefedettsége minden EU-régióban (atlanti és északi, kontinentális és mediterrán) csökkent az utóbbi 10 évben.

Értékelésük szerint különösen a magashegyi legelőterületek elhagyatottsága növekszik, annak minden bio-diverzitásra gyakorolt negatív hatásával, valamint az erdő- és bozótterületek megjelenésével és növekvő károsításával együtt. At erdő- és bozótterületeknek különösen kitett területek nagysága növekedett meg Spanyolországban, Görögországban, Dél-Olaszországban, a balkáni országok területén. Több vizsgálat eredményeit ismertetve bemutatták, hogy a juhlegeltetés karban tudja tartani a bozótosodást, és ezzel jelentősen növelheti a bozót- és erdőtüzek megelőzősének esélyét. A legelő juhokkal gondozott területeken lényegesen növekedett meg Spanyolországban, Görögországban, Dél-Olaszországban, a balkáni országok területén. Több vizsgálat eredményeit ismertetve bemutatták, hogy a juhlegeltetés karban tudja tartani a bozótosodást, és ezzel jelentősen növelheti a bozót- és erdőtüzek megelőzősének esélyét. A legelő juhokkal gondozott területeken lényegesen növekedett meg Spanyolországban, Görögországban, Dél-Olaszországban, a balkáni országok területén. Több vizsgálat eredményeit ismertetve bemutatták, hogy a juhlegeltetés karban tudja tartani a bozótosodást, és ezzel jelentősen növelheti a bozót- és erdőtüzek megelőzősének esélyét. A legelő juhokkal gondozott területeken lényegesen növekedett meg Spanyolországban, Görögországban, Dél-Olaszországban, a balkáni országok területén. Több vizsgálat eredményeit ismertetve bemutatták, hogy a juhlegeltetés karban tudja tartani a bozótosodást, és ezzel jelentősen növelheti a bozót- és erdőtüzek megelőzősének esélyét.

lyét is megteremti, sokkal inkább, mint a magukra hagyott állandó gyepek esetében.

Az elhagyott területek fenntartásához többeltámogatásra volna szükség, hogy ott az állattartás ismét megjelenjen, és e területek fenntartásával a városi lakosság számára környezetmegőrzési munkát végezzenek. E támogatással együtt azonban útmutatóra és folyamatos tanácsadásra is szükség van ahhoz, hogy az eredményeket elérhessék, az állatok és a velük foglalkozó emberek visszatelepülése megtörténhessen.

Az ezeken a területeken tartható helyi fajták esetében nehezebben kivitelezhető a minőség és a vágott testformák javítása, mert intenzívebb körülményeket igénylő állatok e területeken kisebb hatékonysággal tarthatók. A helyi fajtákra alapozva lehet fenntartani az e területekhez tartozó PDO és PDI termékek előállítását, mert ezek alkalmazkodtak a területhez, tudják hasznosítani az elérhető takarmányforrásokat és megakadályozzák a fás növények (bozótok, bokrok) túlburjánzását, és az erdő- és bozótterületek fellobbanását.

Ezzel együtt később azt is megjegyezték, hogy többeltámogatások nélkül az egyszer már elhagyott területekre nagyon nehéz visszacsábítani az állatokat gondozó embereket. Ezzel a folyamattal azonban eltűnik a kulturális örökség egy része is, ami évszázadokon át e területekhez kapcsolódott. A gondokat csak növeli a nagyragadozók egyre növekvő száma és az általuk okozott károk nagysága. Egyes területeken már arra is van példa, hogy gazdagabb hobbiállattartók állatok helyett állatszobrokat helyeznek el e területek utakhoz közel eső részén, hátha az arra járó nézelődő turistáktól egy kis fenntartási forráshoz lehet jutni.

Kukovics Sándor
Nagy Attila
Jávör Bence